

PAPER DETAILS

TITLE: ÖĞRETMENLİK MESLEGINİN İMAJİ: TOPLUMSAL ALGI, MESLEGIN DOĞASI,
SAYGINLIK VE GELECEKTEKİ DURUMUNA İLİSKİN DENEYİMLER

AUTHORS: Emine BOZKURT, Hayriye KUTLU

PAGES: 114-142

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2862863>

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNİN İMAJİ: TOPLUMSAL ALGI, MESLEĞİN DOĞASI, SAYGINLIK
VE GELECEKTEKİ DURUMUNA İLİŞKİN DENEYİMLER*

THE IMAGE OF THE TEACHING PROFESSION: SOCIAL PERCEPTION, THE NATURE OF THE
PROFESSION, RESPECT AND EXPERIENCES ON ITS FUTURE STATUS*

Emine Bozkurt¹, Hayriye Kutlu²

Makalenin Alanı: Eğitim Yönetimi

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi

23.04.2021

Kabul Tarihi

15.07.2021

Anahtar Kelimeler

Öğretmen imajı
Öğretmen statüsü
Mesleki algı

Özet

Bu araştırmada öğretmenlik mesleğinin değişen imajı ve bu imajı etkileyen faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma fenomenoloji desende yürütülmüştür. Araştırmaya Karabük ilindeki okullarda görev yapan 12 öğretmen katılmıştır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve kolay ulaşılabilir örnekleme aynı anda kullanılmıştır. Veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda bulgular toplumsal algıyı belirleyen unsurlar, öğretmenlik mesleğinin doğasından kaynaklanan kolaylıklar ve zorluklar, mesleğin saygınlığını artıran ve azaltan etmenler, mesleğin gelecekteki durumunun iyileştirmesine yönelik yapılabilecekler olmak üzere 4 tema altında toplandığı görülmüştür. Araştırmada öğretmenliğin ekonomik şartlarının, mesleğin saygınlığını belirlemede önemli bir unsur olarak görüldüğü tespit edilmiş ve öğretmenliğin kadınlara daha uygun bir meslek olarak algılandığı ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin kendi mesleklerine ilişkin olumlu bir tutum geliştirmelerinde öncelikle mesleğin saygınlık algısının yüksek olmasının önemli bir etmen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlik mesleğinin imajını etkileyen önemli faktörlerden birinin de toplumun öğretmenlik mesleği ile ilgili yüksek beklentileri karşısında öğretmenlerin içinde bulunduğu bu beklentileri karşılayamama baskısı olduğu tespit edilmiştir. Meslek ile ilgili en önemli imaj kaybının ise tatilinin fazla olduğunun her platformda öğretmeni yıpratıcı olarak dile getirilmesi olduğu elde edilen sonuçlar arasındadır. Diğer taraftan öğretmen seçme ve atama kriterlerindeki eksiklikler, görevde yükselme olanaklarının sınırlılığı, ekonomik koşulların istenilen düzeyde olmaması, velilerin öğretmenlere karşı olumsuz tutumları ve medyanın öğretmenlik mesleği ve öğretmenlerle ilgili yaptığı olumsuz ifadeler öğretmenlik imajını olumsuz etkilediği görülmüştür.

Article Info

Received

24.03.2021

Accepted

15.07.2021

Keywords

Teacher image
Teacher status

Abstract

In this study, it is aimed to determine the changing image of the teaching profession and the factors affecting this image. The research was carried out in phenomenology design. 12 teachers working in schools in Karabük province participated in the study. Data in the study were collected using a semi-structured interview form. Maximum diversity and easily accessible sampling among purposeful sampling methods were used simultaneously in determining the participants. Content analysis was applied to the data. As a result of the research, the findings were grouped under 4 themes. In the study, it was determined that the economic conditions of teaching were seen as an important factor in determining the prestige of the profession and it was revealed that

¹Beşbinevler Ömer Lütfü Özyağcı İlkokulu, Karabük, e-mail: ebozkurt75@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1864-1458

²Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Karabük, e-mail: hayriyekutlu14@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6865-3951 (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

* 14.UEYK. 14. Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi 14.ICEA. The 14th International Congress on Educational Administration'da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Professional value teaching was perceived as a more suitable profession for women. It has been concluded that the high perception of respectability of the profession is an important factor for teachers to develop a positive attitude towards their profession. It has been determined that one of the important factors affecting the image of the teaching profession is the pressure of teachers not meeting these expectations in the face of the high expectations of society regarding the teaching profession. One of the results obtained is that the most important loss of image about the profession is that the excessive vacation is expressed as wearing the teacher in every platform. On the other hand, it has been seen that the deficiencies in the criteria for selecting and assigning teachers, the limited opportunities for promotion, the lack of economic conditions at the desired level, the negative attitudes of parents towards teachers and the negative statements made by the media about the teaching profession and teachers negatively affect the image of teaching.

1. GİRİŞ

Öğretmenler bulundukları toplumun şekillenmesinde ve geleceğinde önemli roller taşımaktadır. Toplumu oluşturan tüm meslek gruplarını eğiten ve öğreten öğretmenler böylece toplumu da inşa etmektedir (Akcan ve Polat, 2016). Öğretmenler, nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi, toplumdaki huzur ve barışın sağlanması, öğrencilerin sosyalleşmesi ve hayata hazırlanması, topluma ait kültür ve değerlerin sürdürülmesinde büyük bir öneme sahiptir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005). Öğretmenler giydiği kıyafetten, iletişim beceresine, davranış biçimlerinden, gösterdiği sevgi ve saygıya kadar yaşadığı toplumda önemli bir örnek oluşturmaktadırlar. Toplum öğretmenlerden, öğrencilerin hem akademik hem de sosyal yönünü geliştirici davranışlar beklemektedir (Bakioğlu, 1998). Toplumun öğretmenden beklentisi olduğu gibi öğretmenin de toplumdan birçok beklentisi olabilir. Bu beklentiler ise öğretmenlik mesleğinin imajının belirlenmesinde önemli görülmektedir.

İmaj son yıllarda gelişen ve değişen dünya ile birlikte oldukça önemli kavramlar arasında yer almaktadır. “İmaj; insanların, kişiler, kurumlar ve meslekler hakkında yaptıkları olumlu ve olumsuz değerlendirmeleri içermektedir. Bu değerlendirmeler insanların o kişi, kurum veya ürüne karşı tutum ve davranışları üzerinde önemli etkiler yapar” (Yonca, 2011, s.9). Günümüzde hemen hemen her kişi veya örgüt olumlu veya olumsuz imaja sahiptir. İmaj, birçok duyu organıyla zihinde canlandırılan nesne, kavram, durum, resim ve sembollerin birleşimiyle zihinde oluşturulmuş sembol ve bilgilerden oluşur (Bakan, 2005).

İmaj, bir kurum için bireyler tarafından kuruma kazandırılan izlenimlerin (algıların) toplamı iken (Peltekoğlu, 2004) meslek imajı ise mesleği icra edenlerin, mesleğe kazandırdıkları algıların toplamı olarak ifade edilebilir. Mesleki imaj, bir mesleğin hem iç paydaşlar hem de dış paydaşlar tarafından nasıl algılandığını ifade eder. İmaj, bireyden kaynaklı olabileceği gibi bir etkileşim sonucunda imaj kaynağından gelen bir etkileşimle de

olabilir. İmaj olumlu veya olumsuz olabileceği gibi zaman içerisinde de değişebilen bir kavramdır (Polat ve Arslan, 2015). Günümüzde öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ve başarısı, öğretmenlerin mesleki bilgisi ve yetenekleri kadar imajına da bağlıdır (Bağçeci, Çetin ve Ünsal, 2013).

Öğretmenlik diğer mesleklerden farklı bir geçmişe ve evrime sahiptir. Mesleğin önemi öğrenciler ve aileleri aracılığıyla toplumun çok geniş kesimlerini etkileme ve değişimin aracı olma potansiyeliyle kartopu etkisi yaratmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle öğretmenler eğitimin niteliğini belirleme gücüne sahiptirler. Toplumun sürekli değişen yapısına uygun olarak öğretmenlik mesleği, her dönemde farklılaşan beklentileri karşılamak, sürekli değişen amaçlara ve güncellenen pedagojik bilgilere sahip olmak durumunda kalmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle karşı karşıya kalınan yaratıcılık, analitik düşünme, iş birlikçi öğrenme ve güçlü yeterliklere sahip olma gibi kavramlar öğretmenlik mesleğinden beklentileri hızla değiştirmektedir. Bu yönüyle didaktik eğitim ve öğretim anlayışı yerini öğrenmenin çok farklı metotlar kullanılarak kolaylaştırıldığı ve bir mekâna bağlı kalınmaksızın hayatın tüm alanına yayıldığı yeni bir eğitim anlayışına bırakmış görünmektedir (Secretariat of the Pestalozzi Programme, 2014).

Alanyazında öğretmen imajı ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında medyada öğretmen imajı, öğretmen imajına etki eden faktörler, öğretmen adaylarında öğretmen imajı, Türkiye’de öğretmen ve meslek imajı, öğretmenlik imajının kuşaklar bazında incelenmesi gibi sınırlı sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir (Akyıldız, 1993; Ansari ve Malik, 2013; Bağçeci, Çetin ve Ünsal, 2013; Bektaş, 2010; Doğan, 2018; Efendioğlu, 2013; Emesini, 2016; Kestere ve Kalke, 2015; Ölçüm ve Polat, 2016; Parnell, 2010; Şimşek, 2016; Ünsal, 2015). Ayrıca öğretmen imajının belirli zaman dilimlerinde yeniden araştırma konusu edilmesi, mesleklere ilişkin algıların ortaya konulması bakımından önemli görülebilir. Araştırmalarda öğretmen imajını oluşturan faktörlerin mesleki imaj, mesleki statü, mesleki saygınlık, toplumsal algı ve kişisel imaj çerçevesinde değerlendirildiği görülmektedir. Öğretmenlerin mesleklerine ait mesleki imaj algıları ve öğretmen imajını etkileyen olumlu ve olumsuz faktörlerin belirlenmesi ve iyileştirilmesi toplumun tüm kesimi üzerinde etki sahibi olan öğretmenlik mesleği açısından oldukça önemlidir.

Yeni çağcıl gelişmeler toplumun farklı katmanlarının düşüncelerini değiştirmekte, diğer taraftan bu değişim eğitim sisteminin önemli bir ögesi olan öğretmenlik mesleğini ve mesleğin toplum içindeki yerini etkilemektedir. Toplumun öğretmene ve öğretmenlik

mesleğine bakışı, öğretmenin mesleğinden beklentileri ve mesleki algıları değişiklik göstermekte, böylece öğretmen imajını etkileyen faktörler de değişmektedir. Özellikle son yıllarda eğitim sisteminde oluşan aksaklıkların öğretmene bağlanması öğretmen algılarında olumlu ya da olumsuz değişikliklere neden olabilmektedir (Tedmem, 2014). Bahçeci (2009), öğretmen imajının planlı, kapsamlı ve sistematik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Özellikle öğretmen imajının incelenmesi, mesleği icra eden öğretmenin mesleğini algılanma biçimini görmesi ve mesleğin saygınlığının yükseltilmesinde oldukça önemli bir adımdır (Çakır, 2013). Judge (1995) öğretmenlerin imajının algılanma düzeyinin tespitinin belirli aralıklarla yapılmasının önemini vurgulamış ve bu sayede oldukça geniş bir bilgi birikiminin oluşacağını belirtmiştir. Öğretmenlerin mesleki imajının belirlenmesiyle mesleğe yönelik tutum, öğretmenlerin birbirine karşı bakış açısı, davranış ve normlarının da içselleştireceği vurgulanmıştır (Akt. Ünsan ve Bağceci, 2016). Bu bağlamda mevcut araştırmada öğretmen görüşlerine göre öğretmen imajı ve bu imajı etkileyen faktörler araştırılmaktadır. Öğretmenlik mesleği toplumun tamamı üzerinde etkin olan bir meslek olduğundan, mesleğin statüsü, toplumun mesleğe bakışı, öğretmenlerin mesleki ve kişisel özellikleri, öğretmenin kendi mesleğine bakış açısı oldukça önemlidir. Öğretmenlik imajının değerlendirilmemesinde mesleğin öğretmenler tarafından nasıl algılandığının öğretmenler tarafından ifade edilmesi önem arz etmektedir (Doğan, 2018).

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulguların öğretmenlere yönelik imaj algılarının önemi ve iyileştirilmesi açısından yol göstereceği düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma eğitim yönetimi alanında öğretmen imaj çalışmalarına ve bundan sonra yapılacak olan yeni araştırmalara ve politika yapıcılara ışık tutacaktır.

1.1. Öğretmen İmajı

İmaj Fransızca “image” sözcüğünden gelir. Sözlük anlamı olarak imaj, kişilerde bırakılan izlenim olarak tanımlanmaktadır (Güneş, 2007). İmaj, bir durum ya da olay karşısında akla gelebilecek veya ifade edilebilecek izlenimlerin tamamı olarak tanımlanmaktadır. (Taşkın ve Sönmez, 2005). İmaj zaman içerisinde şartlara bağlı olarak değişebilen karmaşık bir kavramdır. İmaj, bir örgütten, meslekten veya kişiden bahsedildiğinde zihinde uyandırdığı çağrışımları ifade etmektedir (Peltekoğlu, 2004). İmaj, davranış, iletişim biçimi veya görünüş gibi birçok farklı etmenin bir araya gelmesi ile oluşur. İmaj kişisel imaj, örgütsel imaj, mesleki imaj olarak çeşitlendirilebilir (Kazoleas, 2001). Mesleki imaj, o meslek hakkında toplumun düşünce ve imgelerinin toplamından oluşur

(Sönmez ve Cemaloğlu, 2017). Mesleki imaj mesleklerin konumu, saygınlığı ve oluşturduğu güven açısından oldukça önemli bir kavramdır (Karaköse, 2007). Mesleki imaj olumlu veya olumsuz şeklinde ifade edilse de her mesleğin farklı bakış açılarıyla farklı yönleri incelendiğinde imaj farklı algılanabilir. Mesleki imaj, örgütün ortaya çıkardığı ürünün kalitesi, verdiği hizmet, iletişim biçimi ile olumlu veya olumsuz bir algılama biçimi oluşturur. Mesleki imaj, örgütün ürün veya hizmetleri ile ilgili ulaştığı kalite düzeyi ile paralel olarak şekillenmektedir (Taslak ve Akın; 2005).

Peregrin (2009) meslek imajını mesleğin zihinde uyandırdığı algıların tamamı olarak ifade ederken, Özata ve Arslan (2010) toplumun o mesleği icra eden kişilere duyduğu saygı, kişilerin toplumdaki konumu, yetenekleri ve davranış biçimlerinin toplamı olarak değerlendirmektedir. Mesleki imajın oluşmasında mesleğin profesyonellik gerektirip gerektirmediği, mesleğin etik algılanma biçimi, meslek çalışanlarının davranışları, kişisel özellikleri sahip oldukları bilgisi oldukça etkilidir. Öğretmenlik imajında öğretmen davranışları, öğretmenin kişisel özellikleri, iletişim becerileri, mesleki yeterlikleri oldukça önemlidir (Hoyle, 2001). Öğretmenlik mesleği de profesyonellik gerektiren, öğretmenlere statü ve prestij sağlayan, sahip olunması gereken bilgi birikimi ve kişisel özellikleri olması gereken önemli bir meslek grubunu oluşturur. Tüm toplumu şekillendiren öğretmenlerin olumlu bir imaj algısı oluşturmasının öğretmenlere yaptıkları işte büyük kolaylıklar sağlayacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Öğretmenlik mesleğinde öğretmen imajını oluşturan mesleki imaj, mesleki statü, mesleki saygınlık, toplumsal algı ve kişisel imaj gibi birçok etmen sıralanabilir.

Öğretmenlik mesleğinin başarısı öğretmenlerin niteliği, performansı, teknik bilgisi, donanımı ve yetenekleri kadar mesleğin imajına da bağlıdır (Taslak ve Akın, 2005). Öğretmenlik mesleğinin imajını, bu mesleği oluşturan öğretmenlerin bilgi birikimi, iletişim düzeyi, saygınlığı, güvenilirliği ve kişisel özellikleri oldukça etkilidir. Akgün'e (1978) göre o mesleği icra eden kişinin mesleği hakkında zihninde oluşturduğu imge ve düşüncüler mesleğin başarısı için oldukça önemlidir. Öğretmenlerin de kendi meslekleri hakkında bir imaj oluşturdıkları ve bu imajın da onların başarı ve başarısızlıklarında önemli bir etmen oluşturduğu görülmektedir.

Öğretmenlerde mesleki imajın olumlu algılanmasında mesleğin statüsünün de önemli bir yeri vardır. Statü, "kişinin ya da grubun toplumda sahip oldukları ya da kazandıkları yer veya pozisyon" ile ilgilidir (Şimşek vd., 2008). Mesleki statüsünün belirlenmesinde mesleğin sosyal ve ekonomik durumu oldukça önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Mesleğin

statüsünü belirleyen önemli bir etmen de mesleklerin kendilerinin sahip olduğu statü ve diğer mesleklere olan durumu oluşturmaktadır (Seçer, 2009). Öğretmenlik mesleğinin statüsünün belirlenmesinde öğretmenin bilgi birikimi, sahip olması gereken nitelikler, ekonomik durum ve atama şekilleri (Başkan, Aydın ve Madden, 2016, akt. Ünsal, 2018), öğretmenin sahip olduğu kabiliyet, performans, öğretmenlerin eğitimi, mesleğe yönelik araştırmaların sayısı ve sahip olduğu hakların etkili olduğu görülmektedir. (Cameron, 2003; Başkan, Aydın ve Madden, 2016, akt. Ünsal, 2018). Tarman ve Baytak (2011) teknolojik gelişmelerin öğretmenlerden beklentilerini farklılaştırmakta olduğunu ve yeterli teknolojik bilgiye sahip olan öğretmenlerin farklı ve geniş kaynaklara ulaşma olanaklarının daha fazla olduğunu vurgulamaktadır.

Öğretmen imajında etkili olan diğer önemli bir etmen ise mesleki saygınlıktır. Akyüz (1978), “öğretmen kutsal bir kişidir. Toplumu kurtaracak olan öğretmenlerdir.” gibi ifadelerin öğretmenlik mesleğinin saygınlığı için önemli olduğunu belirtmiştir. Bir mesleğin diğer mesleklere göre daha saygın olmasında bu mesleğin toplumsal yaşamda önemli işlevlerini yerine getirmesi de önemlidir. Mesleki saygınlık, mesleğin geleceğe katkı yapma görevini başarılı bir biçimde yerine getirmesi ve sahip olunması gereken zekâ düzeyi oldukça etkilidir. Bu etmenlerin yanı sıra mesleğin ekonomik getirisi, seçilme ve giriş koşulları da önemli faktörlerdir (Celep, 2004). Her ne kadar öğretmenlik mesleğinin toplum içerisinde bir saygınlığı bulursa da sahip olduğu statü, yüksek gelir grubunda yer alan kişiler tarafından daha alt seviyede algılanmasını engellememektedir (Uluğ, 2003). Öğretmenlik mesleği profesyonellik gerektiren bir meslek olmasına rağmen seçilme ve mesleğe atanmada özel koşullarının olmaması ve sağladığı ekonomik getirisi sebebiyle yeterli saygınlığı görmediği ifade edilebilir. Öğretmen imajında etkili olan etmenlerden biri olan toplumsal algı, mesleğin toplum tarafından çağrıştırdığı ifadelerdir. Toplumsal algının olumlu ve güçlü olması mesleği icra eden öğretmenlerin başarılarını artıracaktır. Türkiye’de öğretmenlik, sabit gelirli olması ve tatil imkânlarının fazla olması nedeniyle tercih edilmektedir. Fakat öğretmenlerin politika yapıcılar tarafından kararların dışında bırakılması, kararları uygulayıcı konumunda olmasından ve öğretmenliğin profesyonel meslekler arasında değerlendirilmemesinden kaynaklı olarak toplum tarafından gün geçtikçe statüsü ve saygınlığı azalmaktadır (Özoğlu, Gür ve Altunoğlu, 2013). Türkiye’de öğretmenler mesleklerini severek yapsalar da toplumda öğretmenlik meslek algısının düşük olmasından dolayı öğretmenlik imajı olumsuz etkilenmektedir (Eurydice, 2015). Öğretmen imajında etkili olan diğer bir etmen de kişisel

imajdır. Mesleği oluşturan öğretmenlerin kişisel özellikleri, davranışları, bilgi ve yetenekleri mesleğin imajında oldukça etkilidir. Yetişmiş nitelikli insan gücü, bir toplumun en önemli zenginlik kaynaklarından ve bunu sağlayacak olan öğretmenlerdir. Öğretmenin mesleki yeterlilikleri, tutum ve davranışları, bilgi düzeyi ne kadar yüksek standarda sahipse yetiştirdiği öğrenci de o kadar nitelikli olacaktır (Ataünal, 2003). Bundan dolayı öğretmenin sahip olduğu kişisel özellikleri ve kişisel imajı oldukça önemlidir.

Öğretmenlik toplumu şekillendiren en önemli ve en eski mesleklerdendir (Kıroğlu ve Elma, 2009). Öğretmenlik mesleğinin imajının olumlu olarak algılanması, toplumda saygınlığı ve statüsünün artması, nitelikli kişiler tarafından tercih edilmesi öğretmen imajının olumlu algılanması açısından oldukça önemlidir. Tüm toplumu yetiştiren öğretmenlerin toplumda olumlu ve başarılı bir meslek grubu olarak görülmesinin topluma katkıları yüksek olacaktır.

Toplumun mimarı olan öğretmenlerin mesleki imajının olumlu algılanması oldukça önemlidir. Öğretmenlik mesleğinin olumlu bir imaja sahip olması mesleğin başarılı olmasının sağlamanın yanı sıra toplumun gelişmesi üzerinde de önemli bir etmendir. Bu bakımdan bu araştırmada değişen öğretmen imajı ve öğretmen imajını etkileyen faktörleri belirlemek amaçlanmaktadır.

1.2. Araştırma Soruları

1. Toplumun öğretmenlik mesleği hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin öğretmenlik meslek imajı ile ilgili görüşleri nasıldır?
3. Öğretmenlerin sahip olması gereken kişisel imajı hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
4. Öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ve statüsü hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
5. Mesleğin gelecekteki durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

2. YÖNTEM

Öğretmen imajı ve öğretmen imajını etkileyen faktörlerin araştırıldığı bu araştırmada konu ile ilgili daha ayrıntılı bilgi almak amacı ile araştırma yöntemlerinden biri olan nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Nitel araştırma yöntemi, araştırmacının topladığı verileri detaylı bir şekilde analiz ederek içindeki bilgiyi ayrıntılı olarak ortaya çıkarmaya çalıştığı bir yöntemdir (Özdemir, 2010; Özden ve Durdu, 2016). Nitel araştırmalarda konunun derinlemesine incelendiği görüşme, gözlem, doküman analizi ile veri toplanmaktadır. İnsana ilişkin olayların insanlar tarafından algılanma biçiminin sosyal bir gerçeklikte ortaya çıkmasını (Merriam ve Grenier, 2019). Nitel araştırma desenlerinden fenomenolojinin kullanıldığı bu çalışmada ilkökul, ortaokul ve lise düzeyindeki kamu okullarında görev yapan öğretmenlerin, öğretmen imajı algıları ve bu

imajı etkileyen faktörlerin neler olduğu incelenmiştir. Fenomenoloji, araştırılan konu ile ilgili kişilerin sahip olduğu deneyim, yönelim bakış açısı ve düşüncülerini ortaya koymaları için kullanılan araştırma yöntemlerindendir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Fenomonoloji katılımcıların deneyimlerinden hareketle fenomene ilişkin algı ve düşünceleri ortaya koyar ve bu tanımlamalar sorgulanmaksızın kategorilere ayrılır böylece ortaya birçok farklı görüş çıkar (Marton, 1981: akt, Ölçüm ve Polat, 2016). Bu araştırmada öğretmen imajını, öğretmenlerin bakış açılarından görmeyi ve bu bakış açısının altında yatan sosyal yapıyı ve mesleki süreçleri saptamayı sağlayan nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmaya katılacak katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitleme ve kolay ulaşılabilir örnekleme kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda elde edilecek bilgiyi zenginleştirmek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilen bir yöntemdir. Ayrıca birbirine benzer farklı durumlar ortaya koymak ve örnekleme kolay ulaşabilmek açısından maksimum çeşitleme ve kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi de uygun yöntemlerdendir (Büyüköztürk, 2012).

Katılımcılar Karabük ilinde görev yapmakta olan 5 kadın, 7 erkek öğretmenden oluşmaktadır. Fenomenolojik bir araştırmada dikkat edilmesi gereken bir nokta da katılımcıların bu konu hakkında deneyimlerinin olmasıdır. Katılımcılarla ön görüşmeler yapılarak araştırılan fenomenle ilgili fikirleri olan ve görüşlerini açıklamaktan kaçınmayacağını belirten 12 öğretmenle görüşülmüştür. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulan ölçütlere uyan farklı branş, yaş ve kıdemdeki katılımcılar seçilerek maksimum çeşitlilik örneklemeğe uygun olarak katılımcı çeşitliliği sağlanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler 10 yıl ile 30 yıl arasındaki mesleki deneyime sahiptirler. Katılımcılar 34-50 yaş aralığında olup en az 10, en çok 30 yıl mesleki kıdeme sahiptirler. Öğretmenlerin branşları meslek dersleri, bilişim teknolojileri, sınıf öğretmenliği, beden eğitimi öğretmenliği, matematik öğretmenliği, biyoloji öğretmenliği, coğrafya öğretmenliği, Türk dili ve edebiyatı ve İngilizce öğretmenliği şeklindedir. Katılımcılar Ö1, Ö2 şeklinde kodlanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Branş	Kıdem	Yaş	Okul Türü	Mezuniyet
Erkek	Beden Eğitimi Öğretmeni	23	47	Fen Lisesi	Lisans
Erkek	Meslek Dersi Öğretmeni	38	14	Meslek Lisesi	Yüksek Lisans
Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni	40	17	Meslek Lisesi	Lisans
Kadın	Biyoloji Öğretmeni	40	20	Anadolu Lisesi	Lisans
Erkek	Matematik Öğretmeni	21	45	Anadolu Lisesi	Lisans
Kadın	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	20	44	Ortaokul	Lisans
Kadın	Sınıf Öğretmeni	27	50	İlkokul	Ön Lisans
Kadın	Sınıf Öğretmeni	10	35	İlkokul	Lisans
Kadın	Sınıf Öğretmeni	10	34	İlkokul	Lisans
Kadın	İngilizce Öğretmeni	30	50	Ortaokul	Lisans
Erkek	Bilişim Teknolojileri	24	45	Ortaokul	Lisans
Erkek	Coğrafya Öğretmeni	11	44	Anadolu Lisesi	Lisans

2.2. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler ilgili alanyazına ve uzman görüşlerine göre oluşturulan bir yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Görüşme soruları alan yazın tarandıktan sonra, konu ile ilgili iki uzmandan yardım alınarak ve, uzman görüşlerine göre düzenlemeler yapılarak hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış form demografik özellikler (yaş, kıdem, cinsiyet vb.) ve öğretmen imajı ile ilgili görüşlerini mesleki deneyimlerine göre belirlemeyi amaçlayan beş maddelik araştırma sorularından oluşmaktadır. Verilerin toplanması sırasında katılımcılarla yapılan görüşmeler ses kayıt cihazları ile toplanmıştır sadece bir katılımcının ses kayıt cihazına izin vermediğinden not tutularak veri toplanmıştır. Görüşmelerin güvenilirliğini sağlamak için görüşmeler uzun tutulmuş, görüşmeler belirli bir doygunluğa ulaşıncaya sonlandırılmıştır. Verilerin toplanması işleminden sonra veri analizi aşamasına geçilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizi için içerik analizi yapılmıştır. Veri analizi kısmında görüşmeler tek tek hiçbir müdahale olmaksızın katılımcıların ifade ettikleri şekli ile çözümlenmiştir. İçerik analizi aşamasında veriler bu alanda uzman iki kişi tarafından ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ayrıca hazırlanan bu çalışma araştırmanın inandırıcılık ve transfer edilebilirliğin sağlanması için eğitim yönetimi alanında uzman bir akademisyen tarafından kontrol edilmiştir. Uzmandan gelen görüş ve iki araştırmacıdan elde edilen bulgular karşılaştırılarak toplanan verilerden öncelikli olarak belirli kodlar elde edilmiştir. Elde edilen bu kodlar kategorilere ayrılmış ve temalara ulaşılmıştır. Verilerin analizinde Miles-Huberman modeli kullanılarak verilerin azaltılmış, kavramlara dönüştürülmüş ve genel açıklamalara gidilmiştir. Veriler görünür hale getirilerek anlam bütünlüğünü sağlayan kategoriler elde edilmiştir (Miles ve Huberman, 1994). Araştırma sırasında kategorilerin altı tema oluşturduğu görülmüştür. Bu temalar da kendi

içinde bazı alt temalara ayrılmış ve kodlar temalara uygun şekilde yerleştirilmiştir. Araştırma da dış geçerliliği sağlamak için elde edilen kodlar ve temalar için katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda doğrudan alıntılara yer verilmiş, katılımcılar Ö1 (Öğretmen 1), Ö2 (Öğretmen 2) şeklinde kodlanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın verilerine dayalı olarak elde edilen bulgulara ve bulgulara ait yorumlara yer verilmektedir.

Tablo 2. Öğretmenlerin meslek imajı hakkındaki görüşleri.

<i>Temalar</i>	<i>Alt temalar</i>
Öğretmen görüşlerine göre toplumun mesleğe bakışı	Tatilinin çok olması algısı Mesai saatlerinin azlığı Kadın mesleği olarak görülmesi İş garantisi Ekonomik yetersizliği Olumsuz örnek oluşturan öğretmenler
Öğretmenlerin meslek hakkındaki olumlu ve olumsuz görüşleri	Özveri ve sabır gerektirmesi Eğitim doğasından kaynaklanan zorluklar Yüksek iletişim becerileri gerektirmesi Belirsizlik içermesi Mesleğin okulla sınırlı olmaması Özerklik sorunu Haz ve huzur vermesi Rahat meslek algısı Öğrenci-veli problemleri İdareci ve diğer öğretmenlerle ilgili problemler Bölgesel problemler
Mesleğin saygınlık düzeyini belirleyen unsurlar	Olumlu bakış açısına sahip olunması Toplumda fikirlerine değer verilmesi Öğrenci ve velilerin olumsuz tutumları Beklentinin yüksek olması Medyada yanlış örneklerin öne çıkarılması Maaşının düşük olması
Öğretmenlik mesleğinin imajı ve statüsü	Mesleki imajın kişisel imaja bağlı olması Politika yapımcıların yıpratıcı konuşmaları Velilerin haksız eleştirileri Mesleğe giriş kriterleri Görevde yükselmenin olmaması Eğitim politikalarının başarısızlığı
Mesleğin gelecekteki durumu ile ilgili görüşler	Sistemden kaynaklanan aksaklıklar Teknolojik gelişmeler
Mesleğin gelecekteki durumunu iyileştirmek için alınacak tedbirler	Öğretmen olma kriterlerinin düzenlenmesi Mesleki itibarın verilmesi Mali düzenlemeler Hizmetiçi eğitimlerin işlevsel hale getirilmesi Performansını değerlendirme ile ilgili düzenlemeler Kariyer ve uzmanlaşmanın sağlanması Kişisel gelişim olanakları

Toplumsal algıyı belirleyen unsurlar

Öğretmenler, öğretmenlik mesleğine ilişkin toplumsal algıyı farklı biçimlerde anlamlandırmışlardır. Tatil imkânlarının çokluğu, çalışma saatlerinin uygunluğu, devlet güvencesinin bulunması öğretmenlik mesleğinin toplum tarafından geçerli bir meslek olması bakımından olumlu algılanmasında etkili olduğu belirtilmiştir. Mesleğin olumsuz algılanmasında ise ekonomik imkânlardaki yetersizlik ve rol davranışlarını iyi sergilemeyen öğretmenlerin etken olduğu katılımcı görüşlerinde ifade edilmiştir.

Toplum öğretmenliği tatilin çok olduğu, mesai ve iş yükü bakımından diğer mesleklere oranla daha hafif bir meslek olarak algılamaktadır. Bunun yansıması olarak da öğretmenlik kadınlar için daha uygun bir meslek olarak görülmektedir. Zira katılımcılar toplumda ev hanımı ve anne rolüne sahip kadınların mesleklerinde daha az çalışma saati ve daha çok tatil günü olan meslekleri tercih ettiklerine ve öğretmenlik mesleğinin de bu özelliklere sahip olduğuna vurgu yapmaktadırlar.

Ö5. *“Toplum mesleği tatillerinden dolayı ideal görüyor.”*

Diğer taraftan toplum öğretmenliği iş garantisi olan bir meslek olarak görmektedir. Zira toplumda devlet memuru olmak ve sırtını devlete dayamanın günümüzde de geçerli bir düşünce olduğu anlaşılmaktadır. Bu yorumları destekleyen katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Ö3. *“Toplum öğretmenliği ideal bir meslek olarak görüyor. İş garantisi olduğu için böyle olduğunu düşünüyorum”.*

Öğretmen maaşlarındaki düşüklükte öğretmenlik mesleğinin olumsuz olarak algılanmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Öğretmenler maddi geliri yüksek olan mesleklerin toplumda daha çok kabul gördüğünü düşünmektedirler. Katılımcı görüşlerinden öğretmenlik mesleğinin ekonomik getirisinin düşüklüğünün toplum algısını etkilediği anlaşılmaktadır. Katılımcıların aşağıdaki ifadeleri bu duruma örnek teşkil etmektedir:

Ö1. *“Meslekte saygınlık maaşla ve çalışma saatlerine göre değerlendiriliyor maalesef. Biz toplum olarak her şeyi para ile ölçtüğümüz için mesleğin de saygınlığı az.”*

Ö3. *“Lise mezunu düzeyinde maaş alıyoruz. Topluma ve insanlara yön veren bir mesleğin örnek olabilmesi için maddi imkânlar yeterli değil. Kılık kıyafetin, sosyal etkinliklere katılımın önemli olduğu bir meslek için yeterli değil.”*

Mesleği temsil eden öğretmenlerin kötü örnek oluşturan davranışları mesleğe karşı olumsuz bir tutum geliştirilmesine neden olmaktadır. Öğretmenlik mesleğindeki olumsuz

örneklerin toplum hafızasında daha uzun süre kalması ve daha çok kişiye ulaşması bu olumsuz tutuma sebep olarak gösterilmektedir:

Ö3. *“... birkaç kendini bilmezini yaptığı yanlışın tüm meslek üyelerine ithafen anlatılması.”*

Ö7. *“Yanlış örneklerin etraftan duyulması da imajı zedeliyor. İyi örnekler de var ama yanlış örnek akılda daha çok kalıyor.”*

Öğretmenlik mesleğinin doğasından kaynaklanan kolaylıklar ve zorluklar

Öğretmenler tarafından mesleğin doğasından kaynaklanan zorluklar ve kolaylıklar içerdiği, bu durumun mesleği etkilediği ve öğretmenlik mesleğinin genel olarak zor bir meslek olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlik mesleğinin özveri ve sabır gerektirmesi, mesleğin okulla sınırlı olmaması, öğretmenin özerk olmaması, mesleğin belirsizlikler ve zorluklar içermesi, idareci ve diğer öğretmenlerle ilgili problemlerin sık sık yaşanması, öğrenci ve veli kaynaklı problemlerin de bulunması mesleki zorluklar bağlamında ele alınmıştır. Mesleğin güçlü insan ilişkileri ve iletişim becerileri gerektirdiği de katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Öğretmenler mesleğin haz ve huzur vermesi, diğer mesleklere oranla çalışma koşulları bakımından rahat bir meslek olmasının da mesleğin kolaylıklarından olduğu belirtilmiştir.

Öğretmenlik mesleğinin eğitim ve öğretim eyleminin zorluğuna bağlı olarak doğası gereği özveri ve sabır gerektiren bir meslek olduğunu ifade eden katılımcılar bu durumun dezavantaj oluşturduğuna dikkat çekmişlerdir. Bir katılımcıya ait şu sözler bu durumu açıklamaktadır:

Ö1. *“Öğretmenlik problemlili, bir meslek değil ama çok özveri ve sabır isteyen bir meslek. Ben anneyim ve aynı zamanda öğretmenim. Öğrencilerime gösterdiğimi sabrı çoğu zaman çocuklarıma gösteremiyorum bu da özveri ile olacak bir iş.”*

Ö3. *“Öğrenci açısından değerlendirildiğinde çok sabır ve profesyonellik gerektiren bir meslek. Acemiliğe taviz vermeyen bir meslek.”*

Öğretmenlik mesleğinin çalışma saatlerinin az olmasına rağmen okulda çıktıktan sonra da devam ettiğini belirten katılımcılar mesleğin okulla sınırlı olmadığına vurgu yapmışlardır. Öğretmenliğin okul dışında devam etmesi eğitimin hayat boyu sürmesiyle, velilerin okul dışında da öğretmenlerle iletişim kurma istekleriyle ilgili olduğu katılımcı görüşlerinden anlaşılmaktadır.

Ö7. *“Mesela çoğu bilinçsiz kişilerde mesleğimizle ilgili şöyle bir düşünce var: Yarım gün çalışıyoruz. Erkenden eve gidiyoruz. Diğer mesleklere göre daha rahat gibi geliyor onlara. Halbuki öğretmenlik okulda bitmiyor. Evde de devam eden bir meslek. Ama diğer meslekler iş yerinde kalıyor.”*

Öğretmenlik mesleğinin yeterince özerk ve özgür bir meslek olmadığını ifade etmişlerdir. Her öğretmenin sınıf içinde ders işleme yöntemlerinde farklılık olsa da genel çerçevesi bakanlıkça çizilen bir programın sınırları içinde hareket etme zorunluluğu bulunmaktadır. Bir katılımcı bu durumu şu sözler ifade etmiştir:

Ö4. *“Eline bir müfredat programı veriliyor sen bunu uygula deniliyor. Sınıflarında özerk olduğunu düşünmüyorum Bir defa okul yöneticileri öğretmene özerklik sağlar. Okul yöneticileri öğretmenlerini kararlarına katmıyor.*

Ö3. *“Öğretmen sınıfta özerk davranabilir ama zaten ders saatinden, giriş çıkışa, müfredata kadar her şey belli. Yönetmelik, vizyon ve misyon nasıl davranması gerektiği şekilleniyor.”*

Öğretmenlere göre öğretmenlik mesleği birtakım belirsizlikler içeren ve net olarak sınırları belli olmayan bir meslek olma özelliğine sahiptir: Ö6. *“Kararlar öğretmene sorulmadan alınıyor. Tepeden inme olarak müfredatlar geliyor. Bu da mesleği problemlili ve belirsiz bir meslek haline getiriyor.”*

Öğretmenler, eğitim işinin başlı başına zorluk içermesinin mesleği zorlaştıran bir durum olduğunu söylemişlerdir. Öğretmenler eğitim almak isteyen ya da istemeyen her öğrenciye eğitim vermek sorumluluğunu taşımaktadırlar. Eğitim eyleminin eğiten ve eğitilen olarak iki ayağının olması kimi zaman eğitilen tarafına ait olan sorumluluğun da öğretmenlerden beklenmesine sebep olarak öğretmenleri işini zorlaştırmaktadır. Buna ek olarak öğretmenlerin öğretim yöntemleriyle ilgili yeterli donanıma sahip olmaması da eğitim öğretim işinin zorluklarından biridir. Bu konuda katılımcılara ait olan şu ifadeler problemin tespiti açısından önemli olabilir:

Ö11. *“Aslında genel olarak öğretmek çok zor bir eylem. Nasıl öğreteceğini bilmezsen öğretmenlik problemlili bir meslek haline gelir.”*

Ö2. *“İnsanla ve eğitimle birebir ilişkili bir meslek olduğundan problemlili bir meslek olarak görüyorum.”*

Ö6. *“Sen öğretmeye çalışıyorsun. Bazı öğrenciler öğrenmek istemiyor sonunda başarısız oluyor. Fakat öğrenci başarısız olunca öğretmen başarısız oluyor.”*

Öğretmen ifadelerine göre mesleki zorluklardan bir diğeri de idareci ve diğeri öğretmenlerle ilgili yaşanan problemlerdir. Başka bir ifadeyle idareci ve diğeri öğretmenlerle yürütülen iletişimin ve ilişkinin niteliğine bağlı olarak mesleki algı değişmektedir. Bu durumu bir katılımcı şöyle ifade etmiştir:

Ö2. *“Çalıştığın ortamdaki idareci ve öğretmen arkadaşlara bağlı olarak değişiklik gösterdiğini düşünüyorum.”*

Öğretmen ifadelerine göre mesleki zorluk oluşturan bir diğeri etken öğrenci ve velilerden kaynaklanan problemlerdir. Zira öğrenciye hem öğretim hem de eğitim vermek ve davranış değişikliği oluşturmak mesleğin zorluklarından biri olarak görülmektedir. Öğrenci velilerinin bu sürecin içinde olmak istemeleri ve öğretmenlere karşı olan tutumları öğretmenleri zorlamaktadır. Şu ifadeler öğrenci ve veli kaynaklı problemlere işaret etmesi açısından önemlidir:

Ö4. *“...30 kişilik sınıf var hepsinin çatışan değerleri var beklentileri var, sınıf ortamında sürecin nasıl gideceği, bu sürecin sonunda neler olacağı nasıl bir çıktıya olacağı belli değil ve sürekli değişen bir yapıya sahip.”*

Ö5. *“Öğrenciye öğretmek zorundasın. Bazı öğrenciler öğrenmek istemiyor sonunda başarısız oluyor. Fakat öğrenci başarısız olunca öğretmen başarısız sayılıyor. Yani şamar oğlanına döndük. Gelen öğrenci ve veli her gün farklılaşıyor.”*

Öğretmenlik mesleğinin zorluklarından bir diğeri de insan ilişkileri ve iletişim becerisi gerektirmesi olarak ifade edilmiştir. Öğretmenlik sınıf içindeki eğitim öğretim faaliyetleriyle sınırlı kalmamakta ve okulun diğer paydaşlarıyla iletişim içinde olmayı gerektirmektedir. Okulun öğretmenler dışındaki diğer çalışanları, veliler, okulun veli olmayan çevresi ve üst yönetimler öğretmenlerin muhatap olmak durumunda kaldıkları paydaşlardır. Bütün bu paydaşlarla iyi ilişkiler geliştirmek iletişim becerisi yeterliklerine sahip olmayı gerektirmektedir. Katılımcılara ait şu ifadeler durumu özetler niteliktedir:

Ö11. *“Örneğin veliyle beş dakikada konuşup halledebileceği bir konu için öğretmen lütfedip konuşmuyor. Veli de öğretmenden çözüm bulamayınca idareye gidip öğretmeni şikâyet ediyor.”*

Ö12. *“İletişim konusunda da velilerini karşısına alıp konuşmaktan çekinen öğretmenler var. O zaman veli başka öğretmenlere yöneliyorlar. Yani kendisine değer veren, karşısına alıp konuşan öğretmen istiyor. Maalesef her öğretmen bunu yapmıyor.”*

Öğretmenler mesleki kolaylık olarak, mesleğin haz ve huzur vermesi ile rahat bir meslek olmasını göstermişlerdir. İnsanın yaptığı işten haz almasını ve huzur duymasını bir katılımcı şu sözlerle ifade etmiştir:

Ö2. *“Bir insanın eğitimine katkıda bulunmanın verdiği haz ve huzurun hiçbir şeyle ölçülemeyeceği var olabilen tüm problemlerin görmezden gelinebileceği bir meslek.”*

Öğretmenler eski dönemlerle kıyasladıklarında günümüzde öğretmenliğin daha rahat bir meslek olduğunu şu ifadelerle belirtmişlerdir: Ö10. *“Ama kaç sene öncesinde bu kadar rahat bir meslek değildi. Şimdi rahat bir meslek diyebilirim.”*

Mesleki saygınlığı artıran ve azaltan etmenler

Öğretmenler, mesleki saygınlığı artıran ve azaltan unsurların olduğunu söylemişlerdir. Katılımcı görüşleri doğrultusunda mesleki saygınlığı ve imajı artıran unsurların, öğretmenlerin yapmış olduğu görev ve rolün insanlara verdiği katkı ile öğretmenlerin fikirlerine değer verilmesi olduğu belirtilmiştir. Katılımcı görüşleri doğrultusunda mesleki saygınlığı ve imajı azaltan unsurların öğrenci ve velilerin olumsuz tutumları, öğretmenden beklentinin yüksek olması, medyada yanlış örneklerin öne çıkarılması, maaşının düşük olması, mesleki imaj üzerinde kişisel imajın etkileri, politika yapıcıların mesleği yıpratıcı konuşmaları, velilerin haksız eleştirileri, mesleğe giriş kriterleri, görevde yükselmenin olmaması, eğitim politikalarının uygulanmasındaki sorunlardan kaynaklandığı görülmektedir.

Saygınlığı artıran unsurlar arasında görev ve rolün insana kattığı değer ile öğretmenlerin fikirlerine verilen değer bulunmaktadır. Öğretmenler emeklerinin karşılığını uzun yıllar sonucunda almaktadırlar. Ancak bu sonuç amaç doğrultusunda ise öğretmenleri mesleki doyuma ulaştırmaktadır. Bir katılımcı saygınlığı artıran unsurlara şu ifadelerle katkı sunmuştur:

Ö6. *“Olumlu yönü, yetiştirdiğin öğrenciler ve memnun veliler. Eğer istediğin gibi öğrenciyi etkileyip yönlendirebiliyorsan mutlu oluyorsun, onore oluyorsun. Öğrencin iyi bir meslek sahibi olduysa, veli ile iletişimin iyiye bu sana yetiyor.”*

Ö2. *“Önce kendime saygı duymamı sağlıyor. Bu vicdani ve manevi bir doyum. Bir topluluğa girdiğim zaman saygı görüyorum. Fikirlerime değer veriyorlar.”*

Öğretmenlerin toplum içinde meslekleriyle ilişkili olarak fikirlerine değer verilmesi mesleğe duyulan saygınlığın ve olumlu imajın bir göstergesi olarak görülmektedir. Bir katılımcıya ait olan şu ifadeler bu durumu açıklamaktadır:

Ö7. *“Mesela herhangi bir konuda bana danışmaları ya da bir topluma girdiğimde benim fikirlerimi almaları ve fikirlerime değer vermelerinden bana saygı duyduklarını anlıyorum.”*

Öğretmenler değişen veli profiline bağlı olarak öğrenci ve velilerin olumsuz tutumlarının mesleki saygınlığı azaltan bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcı görüşlerinden velilerin öğretmenlerin işine müdahale etmelerinin öğretmenleri rahatsız ettiği görülmektedir. Buna bağlı olarak ebeveynlerinin olumsuz tutumlarından etkilenen çocukların da öğretmenlerine karşı olumsuz bir tutum sergiledikleri bu durumun da mesleğin saygınlığının azalmasına neden olduğu ifade edilmektedir. Aşağıdaki katılımcı görüşleri çocuğun ve ailenin zamanla nasıl bir değişim gerçekleştirdiğine örnek olması bakımından önemlidir:

Ö1. *“Veli öğretmenin önüne geçerse öğretmen illaki eziklik hisseder. O yüzden öğretmen hep bir adım önde olmalı veliden de öğrenciden de. Ayrıca toplumda ve ailede sorunlar çok farklılaştı. Çocuğun aile içindeki yeri değişti.”*

Ö12. *“Ama veliler bazen işimize çok karışıyorlar. Çocuklarının hangi sırada kiminle oturacağı konusunda bile beni yönlendirmek isteyenler var.”*

Ö4. *“Hatta veli tarafından eleştirilme değil, durum şiddet boyutlarına vardı.”*

Öğretmenler toplumun kendilerinden oldukça yüksek beklentilerinin olduğunu ve bunun da mesleki saygınlığa zarar verdiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden beklentinin yüksek olması ilk etapta olumlu bir özellik gibi görülse de yüksek beklentilerin zamanla karşılanamamasının öğretmenlik mesleğinin saygınlığını azalttığını belirtmişlerdir. Bunun nedeni insanların beklentileri karşılanmadığında o meslekle ilgili olumsuz kanıya sahip olmalarıyla açıklanabilir. Velilerin öğretmenden beklentisine ilişkin bir katılımcı şunları söylemiştir:

Ö7. *“İyi örnek kötü örnek ayırımına eskiden çok fazla varamıyorlardı. Ama şimdi hepsini gördükleri için eleştiriyor. Diğer öğretmenlerle kıyaslıyor ve neden bizim öğretmenimiz de böyle olmasın diye düşünüyorlar. Veliler biz niye bu uygulamaları yapmıyoruz diyor.”*

Ö1. *Velilerin davranışı tabii farklı. Bizim her şeyi yapabileceğimize her sorunu çözebileceğimize inanıyorlar. Sen bir öğretmensin bir sorun var bu sorunu düzelt. Öğretmensin her şeyi bilmen ve başarmın gerekir diye düşünüyorlar.*

Yanlış örnek olan öğretmenlerin medyada öne çıkarılması da öğretmenlik mesleğinin saygınlığını düşüren faktörler arasında yer almaktadır. İnsanlar kötü örnekleri daha çok

konuşuyor ve daha çok hatırlıyor olabilirler. Medya da yanlış örnekler daha çok vurgulamakta ve iyi örnekler daha az yer verilmektedir. Bu durumda kötü örnekler insanların dikkatini daha çok çekiyor olabilir. Bir katılımcıya ait görüşler medyadaki olumsuz örneklerin verdiği rahatsızlığı açıklamaktadır: Ö9. *“...insanlar bunları biliyorlar görüyorlar. Başka şeyler de var. Bunları dile getirmek çok doğru değil. Zaten saklanıyor toplumdan da. . Bunları haberlerde görüyoruz.”*

Öğretmenler maaşı yüksek olan mesleklerin toplumda daha çok saygı gördüğünü düşünmektedirler. Başka bir ifadeyle öğretmenler aldıkları maaşın düşük olduğunu ve bu durumun da mesleki saygınlık ve imajı azalttığını düşünmektedirler:

Ö1. *“Meslekte saygınlık maaşla ve çalışma saatlerine göre değerlendiriliyor maalesef. Biz toplum olarak her şeyi para ile ölçtüğümüz için mesleğin de saygınlığı az.”*

Ö4. *Ekonomik getirisi çok az. Öğretmene verin 7-8 bin maaş saygın olur mu olmaz mı?*

Öğretmenler öğretmenlik mesleğinin statüsü ve imajı ile ilgili olarak kişisel imajın toplumsal imaj üzerinde belirleyici bir unsur olduğunu, kişisel imaj iyiye mesleki imajın da iyi olacağı ifade etmişlerdir. Aynı şekilde olumsuz kişisel imaj da mesleğin imajının olumsuz olmasına neden olmaktadır. Aşağıdaki katılımcı görüşü bu durumu izah etmeye yardımcı olabilir:

Ö10. *“Şimdi hiç saygı duyulmayan birini düşünün. Bu kişi sırf öğretmen olduğu için saygıyı hak eder mi tartışılır bence. Bira kişilikle alakalı sanırım. Siz saygın bir insansanız mesleğiniz ne olursa olsun saygı görürsünüz.”*

Politika yapıcıların öğretmenlik mesleğiyle ilgili zaman zaman olumsuz ifadeler kullanması mesleki imaj ve saygınlığı olumsuz etkilediği katılımcı görüşlerinden anlaşılmaktadır. Örneğin bir katılımcıya ait şu ifade politikacıların öğretmenler hakkında söylediği sözlerin öğretmenler arasında üzüntüyle karşılandığını açıklamaktadır:

Ö1. *“Bazen bakan bazen hükümet öyle bir yerde bir açıklama yapıyor ki bu beni çok üzüyor. Örneğin; öğretmenlerin üç aylık tatili var diye bir açıklama yapıyor. Olmayan bir durum bu beni üzüyor.”*

Öğretmenler velilerin haksız eleştirilerine maruz kalmanın mesleki saygınlık ve imajı olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu eleştiriler diğer insanların yanında yapıldığında meslekle ilgili yanlış bir tutum geliştirilmesine ya da mesleğe olan olumlu tutumun kaybolmasına neden olmaktadır. Bir katılımcı bu görüşü şu ifadelerle açıklamıştır:

Ö12. *“Velilerimiz ve çevre en azından kendi çocuklarını emanet ettikleri ve çocuklarını yetiştiren öğretmenler hakkında ulu orta ve özellikle öğrencilerin yanında olumsuz duygularını ifade etmemeli.”*

Mesleki saygınlığı azaltan bir unsur olarak mesleğe giriş kriterlerinin gösterilmesi öğretmenlik mesleğinin ilk giriş aşamasından itibaren sorunlu bir alan olduğunu göstermektedir. Zira öğretmenler öğretmen olmak için çok başarılı ve çok zeki olmaya gerek olmadığını ortalama bir öğrencinin rahatlıkla öğretmen olabileceğini ifade etmişlerdir. Aşağıdaki katılımcı görüşleri bu durumu çok güzel özetlemiştir:

Ö1. *“Akıllı, sosyal zekâya sahip insanları doktor veya mühendis yapıyoruz. Öğretmenliği ekonomik ve saygınlık olarak popüler hala getirirsek yüzde 10’luk kesimde öğretmenliği seçer. Böylece eleştirel düşünebilen, akıllı, zeki ve sosyal zekâya sahip öğretmenler yetişebilir. En iyi öğrenciler öğretmenliğe yönlendirilmeli.”*

Öğretmenlik mesleğinde görevde yükselmenin olmaması mesleğin saygınlığı azaltan bir unsur olarak görülmektedir. Diğer mesleklerin çoğunda bulunan terfi etme, kariyer yapma gibi olanaklar öğretmenlik mesleğinde bulunmamaktadır. Mesleğe öğretmen olarak başlanmakta ve öğretmen olarak emekli olunmaktadır. Görevde yükselmenin olmamasını katılımcılar: Ö1. *“Pek çok meslekte yükselebilirsin. Ama öğretmenlikte bu yok”* şeklinde ifade etmiştir. Ö.5. *“Pek çok meslek de yükselebilirsin. Ama öğretmenlikte bu yok. Müdür, müdür yardımcısı sonuçta aynı demek istediğim bu değil. Aşama aşama kat edeceğin bir seviye olmadığı için çoğu öğretmen yerinde sayabilir. Bu ücretle, kariyer sistemi, ya da ödülle sağlanabilir.”* görüşünü bildirmiştir.

Öğretmenler başarısız eğitim politikalarının mesleki saygınlığı azalttığını belirtmişlerdir:

Ö12. *“Eğitimi geleceğe taşıyacak eğitim politikamız yok. Bakanlık da bu konuyla ilgili çok farkında değil ve istekli de görünmüyor. Öğretmenler tarafından böyle görülüyor.”* derken bakanlığın eğitim politikalarına eleştiride bulunmaktadır.

Mesleğin gelecekteki durumunun iyileştirilmesine yönelik yapılabilecekler

Öğretmenler, öğretmenlik mesleğinin giderek etkisini yitirdiğini, gelecekte bu durumu önleyecek çalışmaların yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, teknolojik gelişmeler ile birlikte öğretmenin etkisinin giderek azaldığını, öğretmenin geri plana itildiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlik mesleği ile ilgili çeşitli düzenlemeler yapılması gerektiğini ifade eden öğretmenler, özellikle mesleğe giriş kriterlerinin düzenlenmesi gerektiğini

düşünmektedirler. Bunun yanı sıra öğretmenlerin ekonomik gelirinin artması, hizmet içi eğitimlerin işlevsel hale getirilmesi, öğretmen performansının değerlendirilmesi, kariyer ve uzmanlaşmaya önem verilmesi, öğretmenlerin kişisel gelişimlerinin sağlanmasının da mesleğin gelecekteki durumu için önem teşkil ettiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Katılımcı görüşlerinden öğretmenlik mesleğinin önemi kaybettiği ve öğretmenlerin geri plana itildiklerini düşündükleri anlaşılmaktadır. Aşağıda doğrudan alıntılanan katılımcı görüşü bu durumu açıklamaya yardımcı olabilir:

Ö7. *“Gelecekte öğretmenin daha pasif olacağına inanıyorum. Fakat hep yönlendirici, yol gösterici ve rehber olarak ön plana çıkacak. Çünkü okullar daha öğrenci merkezli olacak.”*

Öğretmenler öğrenci üzerindeki etkilerinin giderek azalmasını teknolojik gelişmelerle ilişkilendirmektedirler. Teknolojinin gelişmesiyle eğitim öğretime ulaşmak kolaylaşacak ve öğretmenlerin etkisi daha da azalacaktır. Katılımcılar bu durumu şöyle anlatmaktadır:

Ö1. *“Gittikçe öğretmenin öneminin azalacağını düşünüyorum. Teknoloji, yapay zekâ, uzaktan eğitim gibi yapıların mesleği etkileyeceğini düşünüyorum.”*

Ö11. *“Teknoloji diye bir gerçek var hayatımızda. Bunu bir kenara bırakarak yok sayarak görmezden gelerek öğretmenlik yapmak günümüzde pek geçerli değil artık.”*

Öğretmenler mesleğe giriş şartlarının iyileştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Öğretmen olma kriterlerinin iyileştirilmesine ilişkin bir katılımcıya ait talep şu şekilde ifade edilmiştir:

Ö3. *“Mesleğe girişte uygulanan sınavı başarısız buluyorum. Alan sınavlarının olmasının gerektiği, eğitim fakültelerine girişte öğretmenlerin beceri ve tutumları ile ilgili sınav yapmasını, üniversiteden mezun olmadan önce de elenmesi gerekenlerin üniversite tarafından elenmesinin uygun olacağını bu da öğretmen kalitesini artıracığını düşünüyorum.”*

Öğretmenler mesleğin gelecekteki durumunun iyileştirilmesine yönelik öğretmen maaşlarının iyileştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Özellikle eşlerden birinin öğretmen olduğu, diğer eşin çalışmadığı aileler ekonomik gelirlerinin düzenlenmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bir katılımcı Ö6. *“Tek maaş olarak düşündüğünde maaşı yeterli değil. Ek derslerle biraz iyileşiyor.”* şeklindeki ifadelerle bu durumu dile getirmiştir. Başka bir katılımcı ise önceki yıllara göre daha iyi ekonomik şartlara sahip olduklarını ancak bunun yeterli olmadığını şu sözlerle ifade etmiştir: Ö12. *“Ekonomik olarak bence şükür elden ve dilden*

düşürülmemesi gereken bir davranış ancak yine de ekonomik olarak istenilen yerde değil. Ama yeterli olmasa da eskiye göre iyi olduğumuz tek alan ekonomik durumumuz.

Öğretmenler hizmetiçi eğitimlerin daha işlevsel olmasını talep etmektedirler. Eğitimlerin daha verimli olacak zamanlarda olması gerektiği özellikle de seminer dönemlerinde olmasının ve amaca uygun yapılmasının gerekliliğini belirtmişlerdir. Katılımcının seminerler ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

Ö7. *“Seminerde robot gibi oturmak faydalı bir yöntem değil. Ayrıca bu seminerler okuldan sonra yorgun olduğumuz bir zamanda değil öğretmenlerin hazır ve istekli oldukları bir saatte olabilir. Eylül ve Haziran seminerlerinde bu tür çalışmalar yapılabilir.”*

Öğretmen imajını olumlu olarak etkileyeceği düşünülen öğretmen performans değerlendirmesi ile ilgili yapılacak düzenlemelerin mesleğin durumunun iyileştirilmesine katkı sağlayacağı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Performans değerlendirme alanındaki belirsizlik farklı görüşleri de beraberinde getirmiştir. Öğretmenlerin performanslarını değerlendirmede velilerin de görüşlerinin alınmasına bir kısım öğretmenler destek verirken bir kısmı şiddetle karşı çıkmaktadır. Bu konudaki görüşler aşağıda verilmiştir:

Ö7. *“Performans değerlendirme dediler herkes itiraz etti. Beni veliye mi soracaklar dediler. Beni veliye sormayıp da kime soracaklar? Veliyi muhatap alıyor muyum, geldiğinde konuşuyor muyum, çocuğuyla ilgili paylaşımda bulunuyor muyum?”*

Öğretmenler mesleğin gelecekteki durumunun iyileştirilmesi için meslekte kariyer ve uzmanlaşmaya önem verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Kariyer sistemi performans değerlendirmeye birlikte düşünülebilir. Bir katılımcı, Ö1. *“Öğretmenler uzman ve profesyonel olmalı.”* diyerek bu görüşü desteklemektedir. Ö9. *“Sanki biz üniversite okumuyoruz ya da bu işin eğitimini almıyoruz gibi ya da bu eğitimi almasa da herkes öğretmenlik yapabilirmiş gibi düşünüyorlar.”* ifadeleri öğretmenliğin uzmanlık gerektiren bir işten ziyade herkesin yapabileceği bir iş olarak görüldüğünü göstermektedir.

Öğretmenlik mesleğinin geleceğine yönelik öğretmenler, kişisel gelişimin sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Burada işaret edilen gelişim, hizmet içi eğitimlerle verilen kurslar değil öğretmenlerin kendi gelişimlerine yönelik kendi istekleriyle yaptıkları etkinliklerdir. Katılımcılar bu durumu şu sözlerle ifade etmişlerdir:

Ö8. *“Kendini geliştiren nitelikli öğretmenler var. Ama geliştirmeyen de çok fazla. Kültürel ve sosyal yönden yeterli değil öğretmenler. En çok okuması gereken öğretmenler kitap okumuyorlar.”*

Ö10. *“Hiçbir şeyle ilgilenmeyen kendine bakmayan öğretmenler var. Hayatında hiç evrak hazırlamamış, farklı bir etkinlik yapmamış öğretmenler var. İşin kötüsü hiç kitap okumayan öğretmenler var.”*

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Öğretmenler, öğretmenlik mesleğine ilişkin toplumsal algıyı farklı biçimlerde anlamlandırmışlardır. Tatil imkânlarının çokluğu, çalışma saatlerinin uygunluğu, devlet güvencesinin bulunması öğretmenlik mesleğinin toplum tarafından geçerli bir meslek olması bakımından olumlu algılanmasında etkili olduğu belirtilmiştir. Mesleğin olumsuz algılanmasında ise maaşlardaki düşüklük ve rol davranışlarını iyi sergilemeyen öğretmenlerin etken olduğu katılımcı görüşlerinde ifade edilmiştir. Toplumun çalışma şartlarına göre öğretmenliğe bakışı temasından elde edilen bulgulara göre çalışma saatlerinin, tatil ve ekonomik imkânların toplumun mesleğe bakışını şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Çalışma saatleri ve tatil imkânlarının diğer mesleklere göre daha fazla olması öğretmenlik mesleğini kadınlar için daha çok tercih edilen bir meslek haline getirmektedirler. OECD ülkeleri arasında okul öncesi öğretmenlerinin tamamına yakını kadındır. Bu oran eğitim kademesi arttıkça kademeli olarak düşmektedir (OECD, 2012). Öğretmenliğin kadınlar için uygun bir meslek olarak görülmesi çalışma hayatındaki kariyerini aile hayatıyla birlikte yürütmek isteyen kadınlar için öğretmenlik mesleğinin bir çekim oluşturması ve öğretmen olarak çocuk yetiştirmekle anne olarak çocuk yetiştirmek arasındaki uyumun varlığıyla açıklanabilir. Öğretmenler toplumun bir kısmının mesleğin ekonomik imkânlarının az olduğunu düşündüklerini ifade etmeleri maaş ve çalışma koşullarının meslek seçiminde etkili olduğunu düşündürmektedir. Zira öğretmen maaşının yükseköğrenim mezunu diğer sektörlerle karşılaştırıldığında en düşük olduğu üç ülkeden birinin Türkiye olması bu görüşü teyit etmektedir (OECD, 2012). Sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile toplumda olumsuz örnek oluşturan öğretmenlerin sosyal medyada yer alması ve toplumun olumsuz örneği genelleştirmesi, toplumun öğretmenliğe bakışını etkilemiş görünmektedir. Yonca (2011) araştırmasında kitle iletişim araçları ve özellikle sosyal medyanın bir mesleğe yönelik imajın oluşumunda önemli bir belirleyici olduğu sonucunu bulmuştur. Bu yönüyle mevcut araştırma sonuçları Yonca'nın (2011) araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Öğretmenler tarafından mesleğin doğasından kaynaklanan zorluklar ve kolaylıklar içerdiği, bu durumun mesleği etkilediği ve öğretmenlik mesleğinin genel olarak zor bir meslek olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlik mesleğinin özveri ve sabır gerektirmesi, mesleğin

okulla sınırlı olmaması, öğretmenin özerk olmaması, mesleğin belirsizlikler ve zorluklar içermesi, idareci ve diğer öğretmenlerle ilgili problemlerin sık sık yaşanması, öğrenci ve veli kaynaklı problemlerin de bulunması mesleki zorluklar bağlamında ele alınmıştır. Mesleğin güçlü insan ilişkileri ve iletişim becerileri gerektirdiği de katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Öğretmenler mesleğin haz ve huzur vermesi, diğer mesleklere oranla çalışma koşulları bakımından rahat bir meslek olmasının da mesleğin kolaylıklarından olduğu belirtilmiştir.

Öğretmenlerin mesleklerine olumlu ve olumsuz bakış açıları temasına ilişkin öğretmenler, öğretmenliğin rahat bir meslek olması ile mesleğin haz ve huzur vermesini olumlu olarak değerlendirmişlerdir. Toplumda öğretmenliğin rahat ve az çalışılan bir meslek olarak görülmesinden rahatsızlık duyulmasına rağmen bazı öğretmenlerin mesleklerini rahat olarak nitelemesi çelişki olarak görülse de bunun mesleğini sevmekten kaynaklanan haz ve huzurla bağlantılı olduğu, mesleğe olumsuz bakış açısı oluşturacak sebeplerin çok daha fazla olduğu söylenebilir. Olumsuz bakış açısı geliştirilmesine neden olan alt temaların öğretmenliğin doğası gereği zor bir meslek olması, iletişim ve insan ilişkileri ile ilgili yeterlikler, özveri ve sabır gerektirmesi, öğrenci, veli, idare ve okul çevresinden kaynaklanan problemler ve öğretmenlerin yeterince özerk olmamaları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu düşüncenin temelinde öğretmenlerin yukarıdan alınan kararların salt uygulayıcısı olmaları ve eğitim öğretimle ilgili karar süreçlerinde neredeyse yer almamaları bulunmaktadır. Öğretmenlerin kendi kararlarını veren uzman statüsünden ziyade, alınan kararları uygulayıcı statüsüne gelmeleri olumsuz bakış açısına neden olmaktadır. Oysa öğretmenler öğretim işinden sorumlu profesyonellerdir (Kılınç, 2016). Mesleğin profesyonelleri olan öğretmenlerin meslekleriyle ilgili planlama ve karar süreçlerine yapacakları katkının göz ardı edilmesi öğretmenlerin kendi mesleklerine karşı olumsuz bir tutum geliştirmelerinin nedeni olabilir.

Araştırmada mesleki saygınlığı artıran ve azaltan unsurların olduğu belirlenmiştir. Katılımcı görüşleri doğrultusunda mesleki saygınlığı ve imajı artıran unsurların, öğretmenlerin yapmış olduğu görev ve rolün insanlara verdiği katkı ile öğretmenlerin fikirlerine değer verilmesi olduğu belirtilmiştir. Katılımcı görüşleri doğrultusunda mesleki saygınlığı ve imajı azaltan unsurların öğrenci ve velilerin olumsuz tutumları, öğretmenden beklentinin yüksek olması, medyada yanlış örneklerin öne çıkarılması, maaşının düşük olması, mesleki imaj üzerinde kişisel imajın etkileri, politika yapıcıların mesleği yıpratıcı konuşmaları, velilerin

haksız eleştirileri, mesleğe giriş kriterleri, görevde yükselmenin olmaması, eğitim politikalarının uygulanmasındaki sorunlardan kaynaklandığı görülmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin saygınlık düzeyini belirleyen unsurlar temasına ilişkin öğretmenler bir mesleğin saygınlık düzeyinin mesleğin ekonomik getirisiyle birlikte değerlendirildiğini ve kazancı yüksek mesleklerin toplumda daha çok saygı gördüğünü ifade etmişlerdir. Sağlam ve Çiçek Sağlam (2005) öğretmenlik mesleği için çözüme kavuşturulacak ilk konunun mesleğin maddi imkanlarının artırılmasını göstermektedir. Öğretmenler maddi olanaklarının diğer birçok mesleğe oranla yetersiz olduğuyla ilgili bir kanaat taşımaktadırlar. Akyüz (1978) bazı kalıp yargılarla öğretmenliğin idealist bir meslek olması ve maddi kazancından çok manevi zevkleriyle ön plana çıkarılmasının toplumda değiştirilmesi zor bir kanı oluşturduğunu ifade etmektedir. Öğretmenlerin manevi zenginliklerle tatmin olup maddi olarak emeğinin karşılığını almamasının toplumda normal görülmesi, öğretmen maaşlarının her dönemde tartışma konusu yapılmasını açıklamaya yardımcı olabilir. İnsanlar hayatlarını devam ettirebilmek için gerekli olan mal ve hizmetlere ulaşabilmek için çalışırlar. Çalışırken aynı zamanda toplumsal statü kazanırlar (Sağlam ve Çiçek Sağlam, 2005). Öğretmenlerin maddi kazançlarını yeterli görmemeleri ve bu nedenle saygı görmeyen bir meslek olduğunu düşünmeleri alanyazınla desteklenmektedir denilebilir. Öğretmenlerin kendi mesleklerine ilişkin olumlu bir tutum geliştirmeleri ve önce kendilerinin saygı duymaları öğretmenlik mesleğinin saygınlık düzeyini belirlemede etkili olmaktadır. Bunun sebebi kendimizi algılama şeklimizin başkalarının bizi algılama şeklini etkilemesi olabilir. Öğretmenlik mesleğinin saygınlığını etkileyen bir diğer unsur da toplumun öğretmenden yüksek beklenti içinde olmasıdır. Öğretmenlerden beklentinin yüksek olması öğretmenleri daha az zamanda daha çok iş yapma baskısıyla karşı karşıya getirmektedir. Yüksek beklenti ilk etapta olumlu bir unsur olarak görülse de beklenti karşılanmadığında saygınlığı etkileyen bir olumsuzluğa dönüşmesi olanaklı görülmektedir. Zira yüksek beklentiler aile ve çevre tarafından desteklenmedikçe öğretmenin tek başına gerçekleştirebileceği davranışlar olmayabilir. Öğrenci başarısından doğrudan öğretmenlerin ve okulun sorumlu tutulması (Sezgin, 2013) öğretmenin başarısızlığın tek suçlusu olarak değerlendirilmesine ve öğretmenin günah keçisi ilan edilmesine neden olabilir.

Öğretmenler, öğretmenlik mesleğinin giderek etkisini yitirdiğini, bu durumu önleyecek çalışmaların yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, teknolojik gelişmeler ile birlikte öğretmenin etkisinin giderek azaldığını, öğretmenin geri plana itildiğini

belirtmişlerdir. Öğretmenlik mesleği ile ilgili çeşitli düzenlemeler yapılması gerektiğini ifade eden öğretmenler, özellikle mesleğe giriş kriterlerinin düzenlenmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bunun yanı sıra öğretmenlerin ekonomik gelirinin artması, hizmet içi eğitimlerin işlevsel hale getirilmesi, öğretmen performansının değerlendirilmesi, kariyer ve uzmanlaşmaya önem verilmesi, öğretmenlerin kişisel gelişimlerinin sağlanmasının da mesleğin gelecekteki durumu için önem teşkil ettiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Mesleğin imajı ve statüsü temasına ilişkin öğretmenler kişisel imaja, yanlış eğitim politikalarına, politika yapıcıların öğretmenleri yıpratıcı konuşmalarına, mesleğe giriş kriterlerine, meslekte yükselme olanağının olmamasına ve velilerin haksız eleştirilerine değinmişlerdir. Yanlış eğitim politikaları ve politika yapıcıların öğretmenlerle ilgili yıpratıcı konuşmaları öğretmen imajı ve statüsünü öğretmenlerin aleyhine bozulduğunu göstermektedir (Özoğlu, Gür, Altınoğlu, 2013). Her meslek grubunu olduğu gibi politikacıları da yetiştiren öğretmenler, politika yapıcıların kendilerine sahip çıkmasını istemektedirler. Bir mesleğin imaj ve statüsü ile o mesleği yapan kişilerin niteliği arasında güçlü bir bağ vardır. Diğer bir ifadeyle statüsü güçlü mesleklere sahip kişiler daha yüksek motivasyona ve daha düşük mesleki kaygıya sahiptirler (Gönülaçar, 2016). Öğretmenlik mesleği kariyer basamaklarında ilerleme olanaklarına sahip bir meslek değildir. Mesleğe öğretmen olarak başlanmakta ve mesleğin sonunda öğretmen olarak emekli olunmaktadır. Daha önce Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlikte kariyer basamakları uygulamasını başlatmış ve öğretmenleri öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olarak üç kategoriye ayırmıştır (Resmi Gazete, 2005). Yönetmeliğe göre alanında ya da eğitim bilimleri alanında lisansüstü eğitimi alanlar bu sınavdan muaf tutulmuş ve uzman öğretmen kabul edilmiş, doktora eğitimin tamamlayanlar ise başöğretmen olarak kabul edilmiştir. Ancak kariyer basamakları uygulamada küçük bir ücret artışı dışında bir farklılık sağlamamıştır. Uygulama, unvanı ne olursa olsun öğretmenlerin aynı işe yapmalarına rağmen farklı ücret alacakları ile ilgili eleştirilere maruz kalmıştır. Öğretmenler meslekte yükselememenin imaj ve statüyü etkilediğini ve diğer mesleklerde olduğu gibi ilerlemeye olanak tanıyan bir mesleğin imaj ve statüsünün artacağını düşünmektedirler. Öğretmenlik mesleği kariyer ilerlemesine izin vermeyen statik bir meslektir (Güven, 2010). Genel olarak bakıldığında tüm öğretmenler aynı işi yapıyor gibi görülse de uygulamadaki farklılıklar sonuçlarda da farklılaşmaya neden olabilmektedir. Öğretmenler arasında çok çalışan öğretmenle daha az çalışan öğretmenin aynı statüde ve aynı gelir grubunda yer alması öğretmenler açısından rahatsızlık oluşturmakta olduğu

yorumu yapılabilir. Meslekte yükselememe öğretmenlerin motivasyonlarını düşürerek potansiyellerinin altında bir çabayla çalışmalarına neden olabilir.

Öğretmenler mesleğin gelecekteki durumu ile ilgili temasında teknolojik gelişmelerin eğitim sistemini etkilediği ve sistemin öğrenciyi aktif, öğretmeni pasif hale getirdiği vurgulanmıştır. Mesleğin gelecekteki durumu ile ilgili alınacak tedbirler temasında öğretmenler öncelikle öğretmen olma kriterlerinin düzenlenmesini ve en düşük puanları alan öğrencilerin Eğitim Fakültelerine girmesi yerine daha başarılı öğrencilerin öğretmen olmasına vurgu yapmışlardır. Mesleğe giriş kriterlerinin düzenlenmesi bu durumu engelleyecek erken bir tedbir olarak görülebilir. Böylece daha başarılı gençler öğretmenlik mesleğini tercih edeceklerdir. Ancak daha tercih edilebilir bir meslek olmasını sağlamak için ekonomik iyileştirmelerin gerekliliği öğretmenlerin ifadesinden anlaşılmaktadır. Teknolojik gelişmeler öğretmenlerin etkileşimli tahta ve projeksiyon gibi teknoloji ürünlerini kullanmasını, öğrencilere bilgisayar üzerinden ödevler vererek farklı ve geniş kaynaklara ulaşmalarını sağlamalarını gerektirmektedir (Tarman ve Baytak, 2011). Teknolojik gelişmeler eğitim sistemini de etkilemekte ve gün geçtikçe öğretmenlerin yeni bilgi ve becerilerle sınıfa gelmesini zorunlu kılmaktadır.

Son tema olan mesleğin gelecekteki durumunu iyileştirmek için alınacak tedbirler öğretmenlerin meslekleriyle ilgili yapılacak iyileştirmeleri kapsamaktadır. Bu iyileştirmelerin öğretmen adaylarının öğretmen olma kriterlerinin düzenlenmesi ve öğretmenliğin bir standarda bağlanması mesleğin gelecekteki durumunu düzenlemeye yardımcı olabilir. Eğitim Fakültelerinden mezun olan öğretmen adayları Kamu Personeli Seçme Sınavına (KPSS) girmektedirler. Ancak bu sınavın öğretmen yeterliklerini belirlemede ne kadar yeterli olduğu tartışılmaktadır (Gönülaçar, 2016). Eğitim Fakültelerine alınan öğrenci sayısının istihdamla uyumlu olmadığı atama bekleyen öğretmen adaylarından anlaşılmaktadır. Öğretmenler mesleğin gelecekteki durumunun öğretmen olma kriterleri ile bağlantılı olduğunu düşünmektedirler.

Öğretmenler mesleğin gelecekteki durumunu iyileştirmek için hizmet içi eğitimlerin işlevsel hale getirilmesi konusunda görüş bildirmişlerdir. Hizmet içi eğitim öğretmenlerin daha verimli olmasını sağlamak için mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik her türlü eğitsel etkinliği kapsamaktadır (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005). Öğretmenler almak istedikleri kurs ve seminerleri Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS) üzerinden seçebilmektedirler. Ancak seçmedikleri bir hizmet içi programda da bakanlık tarafından

görevlendirilmektedirler. Öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerin daha işlevsel hale getirilmelerini talep etmeleri bu konudaki eksikliklere işaret etmektedir. Bu görüşe ek olarak öğretmenler kendi kişisel gelişimlerini sağlama noktasında eksikleri olduğunu düşünmektedirler. Mesleğin gelecekteki durumunu iyileştirmek için öğretmenler öğretmen olma kriterlerinden ekonomik gelire, hizmet içi eğitimden performans değerlendirmeye kadar birçok konuda ve topyekun bir iyileştirme içinde olunmasının beklentisi içindedirler.

Araştırmanın örneklemini Karabük ilinde görev yapan öğretmenlerden seçilmesi araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Bölgesel ve demografik özelliklerin, öğrenci ve veli davranışlarını etkileme olasılığı olduğundan farklı bölgelerde yapılacak çalışmalar alana daha geniş bir perspektif sunabilir. Nitel yöntemle ve derinlemesine yapılan bu çalışma nicel verilerle ve daha geniş öğretmen gruplarıyla yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akcan, E. & Polat, S. (2016). Eğitim konulu Türk filmlerinde öğretmen imajı: Öğretmen imajına tarihi bakış. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 22 (3), 293-320.
- Akyıldız, H. (1993). Öğretmen adaylarında öğretmen imajı. *Eğitim Bilimleri Dergisi-Buca Eğitim Fakültesi Yayın Organı*, 2 (5), 127-136.
- Akyüz, Y. (1978). Türkiye’de öğretmenin “öğretmen” ve meslek imajı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 11(1), 115-121.
- Ansari, S. U. & Malik, S. K. (2013). Image of an efective teacher 21stcentury classroom. *Journal of Educational and Instructional Studies In The World*,3(4), 61-68.
- Ataünal, A. (2003). Niçin ve nasıl bir öğretmen? Ankara: Milli Eğitim Vakfı Yayınları.
- Bakan, Ö. (2004). *Kurumsal imaj oluşumunu etkileyen faktörler: İletişim faktörlerinin rolünü belirlemeye yönelik ampirik bir çalışma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bağçeci, B., Çetin, B.& Ünsal, S. (2013). Öğretmenlerin mesleki imaj ölçeği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*,12(1), 34-48.
- Bahçeci, M.(2009). *Velilerin okul imajına ilişkin görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bakan, Ö. (2005). Kurumsal imaj. Konya: Tablet Kitabevi.
- Bakioğlu, A. (1998). “Lider öğretmen”. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10, 11-19.
- Bektaş, F. (2010). “Örgütsel imaj ve örgüt kültürü: Öğretmen adayı örnekleminde nedensel bir araştırma”, *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi/Teori ve Uygulama*, 1, 5-18.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. &Demirel F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.

- Celep, C. (2004). Meslek olarak öğretmenlik. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakır, Ö. (2013). Profesyonel yaşamda kişisel imaj. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,
- Çelikten, M., Şanal, Y. & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 207-237.
- Doğan, Ö (2018). *Öğretmenlerin görüşlerine göre öğretmenlik mesleğinin imajı* (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Efendioğlu, E. (2013). *Türk sinemasında öğretmen imajı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Emesini, N. O. (2016). Process of boosting the image of teachers in nıgeria for good job performance. *International Journal of Education Learning and Development*, 4(6), 77-83.
- Eurydice. (2015). *The teaching profession in Europe: practices, perceptions, and policies*. Luxembourg: European Commission, Education Audiovisual Culture Executive Agency. Publications Office of the European Union.
- Gönülaçar, Ş. (2016). Türkiye’de Öğretmen İmajı ve İtibarı Üzerine Bir İnceleme. Ankara.
- Güneş, G. (2007). Tek problem imaj mı? Türkiye gerçeğinde imaj meselesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21 (2), 230-236.
- Güven, D. (2010). Profesyonel bir meslek olarak Türkiye’de öğretmenlik. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 (2), 13-21.
- Karaköse, T. (2007). Örgütlerde itibar yönetimi. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E- Dergi*, 11, 1-12.
- Kazoleas, D. (2001). Institutional image: A Case study corporate communications, *International Journal*, 6 (4), 205 - 216.
- Kestere, I.&Kalke, B. (2015). The visual image of teachers: A Ten-Country perspective. *Revista Colombiana de Educación*, 6, 19-40.
- Kılınç, A. Ç. (2016). Çağdaş liderlik yaklaşımları içinde N. Güçlü (Ed), *Eğitim Yönetiminde Liderlik* (ss. 69-96).Ankara: Pegem.
- Kıroğlu, K. & Elma C. (2009). Eğitim bilimlerine giriş. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Merriam, S. B., and Grenier, R. S. (2019). Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis. *San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers*. 44(4),566-568.
- Miles, H. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ölçüm, D. & Polat, S. (2016). Öğretmen imajının kuşaklar bazında değerlendirilmesi[Evaluation of teacher image on the basis of generations]. *Journal of Teacher Education and Educators*. 5 (3), 361-397.
- Özata, M. & Aslan, Ş. (2010). Hastanede çalışan hemşirelerin mesleki imaj algılamalarının araştırılması. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (19), 251-268.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 323-343.
- Özden, Y. (2005). Eğitimde Yeni Değerler. (Genişletilmiş 6. Baskı). Ankara: Pegem.
- Özoğlu, M., Gür. B. S. & Altunoğlu, A. (2013). Türkiye’de ve Dünyada öğretmenlik. *Eğitim Bir-Sen Yayınları Araştırma Dizisi*, 10.

Parnell, A. W. (2010). Image of the teacher in educational leadership. *Education Faculty Publications and Presentation*, 5(3), 1-18.

Peltekoğlu, F. B, (2004). Halkla ilişkiler nedir?. İstanbul: Beta Yayınları.

Peregrin, T., (2009), Clothes call: Your professional image can have a big impact on your career, *Journal of the American Dietetic Association*, 109 (5), 395-397.

Polat, S. & Arslan, Y. (2015). Örgütsel yaşamda imaj: *Geliştirme ve yönetimi* (1. Baskı). Ankara: Nobel.

Resmi Gazete, (2005). Öğretmenlik kariyer basamaklarında yükselme yönetmeliği. 13.08.2005. Sayı:25905.

Sağlam, M. & Çiçek Sağlam, A. (2005). Öğretmenlik mesleğinin maddi yönüne ilişkin genel bir değerlendirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (3), 317-328.

Secretariat of the Pestalozzi Programme, (2014). *The Professional image and ethos of teachers*. <https://www.coe.int/t/dg4/education/pestalozzi/Source/Documentation/T21/FinRepEn.pdf> adresinden 09.06.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Seçer H. Ş. (2009), Mesleki yaşam modelinin oluşturulması ve mesleki analizlerde kullanımı, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1),35-56.

Sezgin, F. (2013). Sosyal bir sistem olarak okul. İçinde S. Özdemir (Ed), *Eğitim yönetiminde kuram ve uygulama*. (ss. 63-100). Ankara:Pegem.

Sönmez E.& Cemaloğlu, N. (2017). İlköğretim okulu öğretmenlerinin mesleki imaj algısı ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 2117-2141.

Şimşek, M. (2016). *Öğretmenlerin örgütsel imaj algıları ile psikolojik iyi olma düzeyleri arasındaki ilişki*: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Şimşek, Ş., Akgemici T. & Çelik A, (2008), *Davranış bilimlerine giriş ve örgütlerde davranış*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Tarman, B. & Baytak, A. (2011). Teknolojinin eğitimdeki yeni rolü: Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bakış açıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 891-908.

Taslak, S. & Akın, M.(2005) . Örgüt imajı üzerinde etkili olan faktörlere yönelik bir araştırma: Yozgat İli Emniyet Müdürlüğü örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 263-294.

Taşkın E. & Sönmez S. (2005). “Kurumsal imaj oluşturmada halkla ilişkilerin rolü ve bir alan araştırması”, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 7, 1-27.

TEDMEM (2014). Öğretmen gözüyle öğretmenlik mesleği rapor dizisi: 3, Ankara ss.1-66.

Uluğ, F. (2003). Öğretmen mesleğinde statü ve kariyer düzeni. *Öğretmen yetiştirme ve istihdamı sempozyumu*. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları, 33-35.

Ünsal, S. (2015). *Öğretmenlerin mesleki imajlarına ilişkin görüşleri ve mesleki imaja etki eden faktörler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Ünsal, S.& Bağçeci, B. (2016). Öğretmenlerin mesleki imajlarına ilişkin görüşleri ve mesleki imaja etki eden faktörler. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 3905-3926. doi:10.14687/jhs.v13i3.3908.

Yonca, O. (2011) *Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde polis imajı ve bu imaja etki eden faktörler: Uygulamalı bir çalışma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.